

„Mese habbal?”

1938 októberében az amerikai CBS rádióállomás meghökkenítő bejelentést tett: a Chicago melletti Mount Jennings csillagvizsgáló munkatársa, Farell professzor szokatlan gázkitöréseket észlelt a Mars bolygón. A spektroszkóp szerint a gáz óriási sebességgel közeledik a Föld felé. Később hírül adták, hogy New Jersey államban súlyos tárgy csapódott a földre, és a fura szerkezetből élőlények másztak elő. A rádió tudósítókat küldött a helyszínre, de a közvetítés üvöltések és földöntúli sikolyok közepette megszakadt. Végül egy vészjósló csend után a bemondó döbbsent, tompa hangon fordult a hallgatókhoz: »Hölgyeim és uraim! Fontos bejelentést kell tennem...«

Mint kiderült, az Amerikai Egyesült Államokat marslakók támadták meg!

Az adásba rendőrségi szirénák hangja hallatszott be. Kapcsolták az elnököt, aki arra kérte az amerikaiakat, hogy ne essenek pánikba. A műsorvezető élőben közvetítette, ahogy a marslakók átveszik az uralmat Manhattan fölött, majd a műsor véget ért.

A rendező, Orson Welles és a színészek befejezték a H. G. Wells angol sci-fi író *Világok harca* c. művéből készült rádiójáték előadását. Nem mérték fel, mekkora hatást gyakoroltak a közönségre: az előadás olyan jól sikerült, hogy több ezer ember hagyta el fejezve otthonát, és menekült lóhalálában a marslakók előtt. Az országutakon dugók alakultak ki, egyesek óriási bőröndökkel, háziállatokkal indultak útnak.

A fenti példa jól illusztrálja, milyen könnyű bedőlni egy igaznak tűnő hírnek. Pedig a műsor tele volt valószínűtlen elemekkel. Több részlet is utalt arra, hogy kitalált történetről van szó: Chicago mellett nincs hegy, és nincs obszervatórium. Nyolc óra húszkor mondták be, hogy a fényes tárgy nyolc óra ötvenkor ért földet. Négyeszer szakították meg az adást, bejelentvén: rádiójátékról van szó. Mégis százazrek vették komolyan a hallottakat és hitték, hogy futniuk kell, ha kedves az életük.

Később kiderült, hogy ez a médiatörténeti érdekesség is túlzásokon alapult. A tömeghisztéria valójában nem volt olyan nagy, mint amilyenek azt a korabeli újságok beállították. A szándékosan kreált legendának köszönhetően azonban Orson Welles hangjátéka a hírközlés egyik első nagy álhíreként vonult be a köztudatba. Az országos pánik a mai napig a média hatalmának egyik tankönyvi példája – holott valójában meg sem történt.”

(Részlet a *Felkészülés a digitális állampolgárságra a 11. évfolyamon* c. tankönyvből)